

■ Översikter och meddelanden

Statsvetenskapen och 'det globala Syd' – kommentarer till Göran Hydéns minnen

I specialnumret av Statsvetenskaplig Tidskrift kallat "Kontraster och nyanser: Svensk statsvetenskap i brytningstid" skriver professor Göran Hydén bland annat om framväxten av studiet av "det globala Syd" inom svensk statsvetenskap. När pionjärerna Lars Rudebeck och Hydén själv övergav strukturfunktionalismen för att (som Hydén mycket riktigt skriver) det var svårt att "empiriskt belägga strukturernas roll och inflytande" skedde ett vägval. Hydén som i huvudsak gjorde karriär utanför Sverige berör emellertid inte sina egna ståndpunkter, trots att de var viktiga även här hemma och bidrog till motsättningarna. Förment neutralt kategoriserar han nu istället "den första generationen inom jämförande politik i Sverige" som en produkt av 1968 års politiska radikalism och i huvudsak bestående av Rudebeck, Björn Beckman och jag själv. Vi sägs ha lett en nymarxistisk forskningsgrupp som fokuserat strukturella variabler, först med avseende på nationella system som "offer" i ett världsekonomiskt sammanhang och senare i fråga om sociala rörelser och demokratins utmaningar. Detta, slås det fast, fick inte statsvetenskapligt anseende och finansiering. På 90-talet, skriver Hydén, tog istället andra och mer teoretiskt, tematiskt och geografiskt specialiserade forskare över inom global

jämförande politik med inriktning på demokratisering, aktörer och institutioner.

Som en partsinlaga kunde detta ha passerat med ett leende. Men om uppgiften var att skriva historia som man kan lära av duger det inte. Hydén diskuterar inte ens källor och analysredskap. För något tiotal år sedan använde jag idéanalytiska verktyg till att gå igenom de flesta av dokumenten från den tid och den forskningsgrupp samt seminarium som jag deltog i och som Hydén skriver om, inklusive våra gamla men även nya skrifter, protokoll från möten, ansökningar (och överklaganden), rapporter och förteckningar över de många seminarier vi arrangerade samt litteraturlistorna för de kurser som vi gav. Syftet var framförallt att granska i vad mån det slags etiketter och tillmälen som Hydén nu upprepar hade fog för sig och hur man bäst skulle karaktärisera vårt arbete.¹ Med hjälp av resultaten från den studien kan man dra mer välgrundade slutsatser. De kan sammanfattas i tre punkter.

1

"Den första generationen inom jämförande politik" och det fåtal forskare som Hydén omtalar som en vänsteristisk och strukturanalytiskt inriktad grupp utan statsvetenskapligt stöd var mycket mer heterogen och bestod av många fler doktorander, forskare och associerade skandinaviska och andra utländska partners med

1 Törnquist, O. "Of Concerned Scholarship", in Williams, Gavin (ed.) *Democracy, Labour and Politics in Africa and Asia: Essays in Honour of Björn Beckman*, Kano: Centre for Research and Documentation, 2004.

skiftande inriktning från skilda samhällsvetenskaper än vad Hydén vill minnas. Vi producerade vare sig då eller senare någon gemensam forskning utan enades bara om att främja enskild forskning med allt från strukturella till aktörsorienterade tillnäringar inom vitt definierade teman såsom "the politics of development strategies", "the state in the third world", "class and social movements", "labour regimes and democracy", och "democracy, civil society and popular organisations". Det fanns ingen gemensam analysmodell, teori eller tes. Vid något tillfälle talades det om gruppens "school of thought", men i strikt mening saknade det omdömet grund. Och vi strävade aldrig efter att bryta oss ur statsvetenskapen och bilda centra för area studies eller en egen disciplin som till exempel freds- och konfliktforskarna gjorde. Vi ville förbättra statsvetenskapen och samarbeta med andra samhällsvetare i studiet av viktiga problem. Hydén har rätt i att dessa gemensamma aktiviteter inte fick stöd från statsvetenskapen utan mest från Sidas forskningsråd SAREC och i viss mån från Humanistiskt Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet (HSFR) och Nordforsk. Men enskilda forskare i den första generationen fick också stöd på grundval av egna projekt från andra instanser såsom HSFR, Riksbankens Jubileumsfond och senare från Norska forskningsrådet, biståndsmyndigheten och UD. Några fick även anställning på egna meriter på positioner som forskarassistent, lektor och professor vid statsvetenskapliga institutioner.

Hydéns tes om att det fanns en homogent vänsteristisk och strukturellt inriktad första generation inom studiet av jämförande politik vilken saknade statsvetenskapligt stöd är alltså en grov halvsvanung som är ofruktbar som utgångspunkt för historieskrivningen.

2

Men även om den första generationen var heterogen och bestod av många forskare vars bidrag därför förtjänar specifika omdömen, återstår frågan vad de var ense om och vad konflikterna med den dominerande statskunskapen handlade om?

Källorna är otvetydiga. Det första som förenade oss var att vi – till skillnad från de etablerade statsvetarna – öppet identifierade våra forskningsteman på grundval av ett offentligt-politiskt samtal i Sverige, internationellt och i synnerhet i de berörda u-länderna själva om vad som var mest relevant att studera – innan vi dessutom beaktade de vanliga inomvetenskapliga frågorna om vilken forskning och vilka teorier man kunde bygga vidare på inom dessa områden och vad som återstod att göra. Detta handlade alltså om samhällsrelevans och vad Gunnar Myrdal kallade värdebaserad forskning. Men striderna var nästan lika många som missförstånden, vilka i huvudsak gick ut på att vi påstods sätta vänsterorienterad relevans före vetenskapligt oberoende och kvalitet – trots att vi visade i både teori och praktik att även en politiskt radikal värdegrund kunde förenas med kompromisslös kvalitet. Visst fanns det risker, men i källorna från *när* verksamhet fann jag bara ett eller två övertramp i stridens hetta. Eftersom vi själva klagade på inskränkthet, maktfullkomlighet och snävt debattklimat inom statsvetenskapen var vi tvärt om ivriga anhängare av liberala principer och breda genomgångar av olika argument som kunde vara relevanta inom både akademien och det offentliga samtalet. I integritetens namn drev vi till och med samma frågor och kritik inom Sidas forskningsråd SAREC, trots att detta finansierade merparten av vårt gemensamma arbete.

Det viktigare problemet var, att vi med åren hamnade i ett tvåfrontskrig. Å ena sidan blev det snart mer accepterat att utgå från en diskussion om forskningens relevans. Å andra sidan kom denna relevans (eller annorlunda uttryckt vad som skulle anses vara public service forskning) allt oftare att avgöras av anpassliga institutionsledare på jakt efter extra pengar samt forsknings- och biståndshandläggare med egna uppdragsforskare och konsulter liksom ibland av till och med utrikesdepartementet (tydligast i Norge) – istället för av akademikerna själva inom ramen för ett fritt och öppet offentligt samtal, vilket vi förfäktade. Detta skapade en förödande trendighet och politisk korrekthet som varierar med politiska prioriteringar såsom en viss typ av fattigdoms- och korrupsionsbekämpning eller normativt fastställda principer för ”gott styre” liksom liberal ekonomi och demokrati. Detta lyckades vi inte göra effektivt motstånd mot; mycket återstår att göra.

3

Det som också förenade oss var att vi ansåg att statsvetenskapen var provinsialt inskränkt och kvalitativt undermålig. Vi ville helt enkelt producera bättre vetenskap om politik. Framförallt var vi kritiska till det arroganta ointresset för den större delen av världen och för komparativa studier av u-länder som enbart utfördes på grundval av de teorier och normer som hade sin kontextuella förankring i de utvecklade länderna. Vi hävdade istället att det krävdes tre slags komplement.

För det första måste man även beakta argument och teorier i den bredare internationella diskussionen liksom i de specifika lokala sammanhangen. Sedan kunde man göra bättre komparationer i teoretiskt perspektiv. Och självklart måste man

då också delta i den ”lokala” debatten och publicera där. Om någon av oss skrivit om demokratifrågor med koppling till Indien och artikeln antogs för publicering i Sydasiens ledande forskningsmagasin *Economic and Political Weekly*, så var det ett större erkännande än om den publicerats i *American Political Science Review*.

För det andra måste man beakta processer och dynamik vilket till exempel gör att man inte på ett fruktbart sätt kan studera demokrati enbart som en serie normer och regelsystem utan även måste diskutera maktrelationer och kapacitet att främja, använda och motverka olika komponenter av demokratin. Följaktligen kritiserade vi kapitallogiken och Robert Putnams deterministiska sociala kapital lika mycket som teorierna om elitistisk design av normativt ideala demokratiska institutioner. Flera av oss var och är förvisso inspirerade av både ny och sen marxism men också och speciellt av politikens möjligheter. Kort uttryckt var de flesta av oss inte främst intresserade av strukturer, institutioner eller aktörer (även om några utgick från strukturer och andra, som jag, från aktörer) utan av *länkarna mellan dem* till exempel i termer av regimer, rörelser, partier eller representation.

För det tredje krävdes det empiriska studier av ”lokala” kontextuella faktorer i u-länderna. På grund av bristen på tillförlitlig tidigare forskning, dokumentation och andra källor inom de problemområden som ansågs viktigast behövdes det extra omfattande materialinsamling, intervjuer och observationer på fältet i samarbete med lokala kolleger och sakkunniga.

Alla dessa tre komplement stötte på höga hinder inom statsvetenskapen. Även om vi aldrig lämnade disciplinen krävdes det därför, för att använda Virginia Woolf's metafor ”a room of one's own” i form av forskningsgrupper och semina-

rier för att få arbetsro. Men ett eget rum är en sak och att lämna det statsvetenskapliga huset en annan. Vi stannade kvar, vi bildade inte "eget", och senare har arbetsmiljön förbättrats något. Forskningen är nu mer förankrad i breda internationella diskussioner och delvis även i de relevanta "lokala" argumenten. Dessutom har kritiken inom demokratiforskningen av både determinism och institutionell design ökat i takt med de nya demokratiernas svårigheter. Och det finns mer acceptans för kontextuella studier och datainsamling på fältet. Förmodligen har våra tidigare och senare bidrag haft mycket begränsad betydelse för dessa framsteg jämfört med mer prestigefyllda studier i samma riktning av anglosaxiska politikforskare som Thomas Carothers, Peter Evans, John Harriss, Atul Kohli, James Manor, Joel Migdal, Dietrich Rueschemeyer och James C. Scott. Men vi bidrog i varje fall till att definiera svårigheterna och till att diskutera alternativ.

Sammantaget är Hydéns karaktäriseringar av den första generationen inom det statsvetenskapliga studiet av "det globala Syd" för grovkornig och tendentiös för att vara fruktbar. Den första generationen var mer heterogen och dess gemensamma kritik av den dominerade statsvetenskapen handlade och handlar fortfarande "bara" om behovet av att definiera mer relevanta problemområden utan att kompromissa med kvalitén och om att förbättra den inskränkta statsvetenskapen (utan att bryta sig ur den) genom en anknytning till en bredare internationell diskussion och "lokala" argument i berörda u-länder, genom att fokusera processer och kopplingar mellan makt, institutioner och aktörer,

och genom bättre empiriska studier av kontextuella faktorer, ofta genom fältarbete. Mycket skulle vara vunnet om vi istället för att återberätta gamla tillmälen kunde diskutera vad som gjorts och vad som återstår att göra längs dessa de mer faktiska frontlinjerna.

OLLE TÖRNQUIST¹

Replik

Jag tycker Olle Törnquists kommentar talar för sig själv. Han ger mer detaljer av en specifik grupps bidrag till statsvetenskapen och jag tycker liksom han att den inte fick det erkännande som den kanske borde fått. Min tes, som var att denna vänsterinspirerade forskningsgrupp inte erkändes av de förhärskande teorinriktningarna på 70-talet inom svensk liksom internationell statsvetenskap i Väst, står fast. Jag är beredd att acceptera att den ny-marxistiska gruppen var mer heterogen inom sig än jag själv skrev i mitt kapitel, men hade utrymme funnits i boken skulle jag ha ägnat mer uppmärksamhet åt dessa skillnader liksom åt skillnader inom andra forskningsinriktningar. Jag tackar Olle för hans klarläggande och erkänner att min karakteristik, inte bara med hänvisning till det jag kallar "vänsterinriktningen" på 70-talet utan även andra grupperingar inom den jämförande statsvetenskapen med inriktning på det globala Syd, i vissa avseenden tvingats bli grovkornig.

GÖRAN HYDÉN

1 Professor i statskunskap och utvecklingsforskning vid Institutt for Statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
E-post: olle.tornquist@stv.uio.no